

УДК 930.253:355](477.73)"1917.10.05"

Як майбутній український генерал В. Сальський ледь не став колчаківським офіцером*

Російська Миколаївська військова академія під час громадянської війни здійснила масштабну мандрівку з Петрограда до Владивостока, а після війни повернулася до Москви, побувавши у лавах як Червоної армії, так і антибільшовицьких сил Сходу Росії. Цікаво, що з одиссеєю академії ледь не виявилася пов'язаною доля видатного українського військового діяча Володимира Петровича Сальського (04.07.1885 – 05.10.1940). Документ, який свідчить про це, було виявлено нами у фонді Миколаївської військової академії в Російському державному військово-історичному архіві й пропонується нині увазі читачів. Незадовго перед більшовицьким переворотом тоді ще Генштабу підполковник В. П. Сальський звернувся до начальника академії Генштабу полковника А. І. Андогського з проханням влаштувати його в академію курсовим штаб-офіцером чи викладачем. У документі йшлося про високу оцінку, яку свого часу отримала академічна робота Сальського з боку самого Андогського і професора академії М. Л. Юнаківа (майбутнього видатного українського військового діяча). Відзначимо, що наявні в літературі відомості про закінчення Сальським академії першим у своєму випуску (1912 р.) із занесенням імені на мармурову дошку академії й нагородженням малою срібною медаллю¹, не відповідають дійсності, насправді Сальський був лише 34-м².

Звернення В. Сальського, очевидно, не мало успіху, внаслідок чого він пішов шляхом українізації, ставши одним з найпопулярніших прихильників української національної ідеї серед колишніх офіцерів-генштабістів російської армії. Уже в листопаді 1917 р. Сальський значився начальником штабу 1-ї Сердюцької дивізії військ Української Центральної Ради, а наприкінці 1917 р. був начальником штабу командувача антибільшовицькими силами на Лівобережній Україні. Плік його кар'єри припав на період української Директорії. Восени 1919 р. Сальський став командувачем Діючої армії УНР, а потім і військовим міністром. Він входив також до складу Вищої військової ради УНР.

Збереглася низка свідчень про неоднозначність поведінки Сальського в 1918 – 1920 рр. Як відзначав український генерал-генштабіст Г. Є. Янушевський, Сальський у революційних умовах досить зручно маневрував, а за своїми поглядами був одним з найбільш ліберальних представників української військової еліти³. Однією з причин такого успішного маневрування, на думку Янушевського, була схильність Сальського до інтриг⁴. За іншими оцінками, він був прихильником есерів і користувався цілковитою довірою С. В. Петлюри⁵. Генерал М. І. Удовиченко писав генералу М. В. Омеляновичу-Павленку 12 жовтня 1924 р. про те, що Сальський виявився революційним кар'єристом⁶. На думку однокашника В. Сальського по академії генерала М. О. Капустянского, той був здібним офіцером Генерального штабу, ініціативним та ґрунтованим, але не завжди стриманим⁷.

Генерал В. Сальський

Хоч би як оцінювалися подальші дії В. П. Сальського, його спроба працевлаштуватися в академію напередодні громадянської війни, в разі успіху, ймовірно призвела б до того, що він міг стати не українським, а колчаківським генералом – хоча, швидше за все, його кар'єра не була б такою вражаючою, як склалася насправді. Ця обставина зайвий раз демонструє чималу роль фактора випадковості в тому, по який бій фронту опинилися офіцери-генштабісти в громадянській війні – навіть якщо в ході війни вони виявили себе переконаними прихильниками тієї чи іншої ідеології.

ПРИМІТКИ

- 1 Див.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917 – 1921). – К., 2007. – Кн. 1. – С. 385.
- 2 Российский государственный военно-исторический архив. – Ф. 544. – Оп. 1. – Д. 1432. – Л. 5.
- 3 Государственный архив Российской Федерации. – Ф. Р-7440. – Оп. 1. – Д. 1. – Ч. 1. – Л. 47об., 50.
- 4 Там же. – Л. 207об.
- 5 Ковальчук М. Невідома війна 1919 року: українсько-білогвардійське збройне протистояння. – К., 2006. – С. 455.
- 6 Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 269. – Оп. 2. – Спр. 120. – Арк. 67зв.
- 7 Капустянский М. Похід українських армій на Київ – Одесу в 1919 році (короткий військово-історичний огляд). – Кн. 1. – Ч. I, II. – Мюнхен, 1946. – С. 48.

* Публикация подготовлена при поддержке Российского гуманитарного научного фонда (РГНФ) в рамках проекта № 11-31-00350а2 «Военная элита в годы Гражданской войны 1917-1922 гг.»

Старший адъютант
 общего отделения отдела
 генерал-квартирмейстера
 штаба XII-й армии
 5 октября 1917 г.
 № 17

Милостивый государь, Александр Иванович.

Испытывая горячее желание посвятить себя военно-научной деятельности, я обращаюсь к Вам с усиленной просьбой назначить меня курсовым штаб-офицером или и.д. преподавателя во вверенной Вам академии. В моей смелости обратиться к Вам с такой просьбой поддерживают меня глубокая и искренняя склонность к военно-научной работе, сознание наличия в себе необходимых для этого сил и имеющийся боевой опыт. В подтверждение своих слов я могу сослаться на единственную пока, к сожалению, свою военно-научную работу – вторую академическую тему: “Значение местности в современном бою”, которая напечатана в изданном академией сборнике лучших работ офицеров, окончивших академию в 1912 году. Вами и генералом, тогда полковником, Юнаковым была сделана чрезвычайно лестная оценка этой работы на ее устном докладе, выразившаяся высшей отметкой, причем были высказаны пожелания продолжения и успеха в военно-научной деятельности; затем эта работа по постановлению конференции академии была напечатана в академическом сборнике 1912 г.

Академию я окончил в 1912 году и боевой опыт приобрел, находясь в войсковых штабах с самого начала войны. В течение этого времени я занимал следующие должности:

1) 2 года был старшим адъютантом штаба 70-ой пехотной дивизии, причем около 4-х месяцев (июнь-октябрь 1915 года) временно исполнял должность начальника штаба той же дивизии; в течение времени с июня по октябрь 1915 года 70-я пехотная дивизия в составе 14 арм[ейского] корпуса 3-ей армии отходила под настойчивым натиском превосходных вражеских сил в направлении Сенява – Замостье – Холм – Брест-Литовск – Кобрин – Двинск, все время ведя упорные бои и успешно выполняя ставившиеся ей задачи в тяжелой обстановке недостатка артиллерийских средств, оружия и некомплекта людей.

2) Затем я был назначен на штаб-офицерскую должность в штаб 12-ой армии, где нахожусь и в настоящее время. Здесь сначала я был помощником старшего адъютанта оперативного отделения, и принимал участие в подготовке и руководстве операциями армии в июле 1916 года и в декабре и январе 1916 и 1917 годов. Затем был три месяца старшим адъютантом военно-цензурного отделения и с первых чисел августа занимаю должность старшего адъютанта общего отделения (начальника службы связи штаба армии), в каковой должности пришлось организовать связь при отходе армии из Риги и в последующий период.

Я считаю необходимым все эти данные привести в настоящем письме как материал для суждения о возможности исполнить мою просьбу.

Прошу извинить за беспокойство и не отказать в распоряжении уведомить меня о последующем.

Уважающий Вас

Покорный слуга В. Сальский

Резолюция Андогского: „В конференцию”.

Резолюция правителя справ Генштабу
 подполковника І. І. Смелова: „Учебн[о]-
 стр[оевая часть]. 13/Х.

Доклад. П[одполковник] С[мелов]”.

Резолюция невстановленного авторства:
 „Дополнить сведения”.

Российский государственный военно-
 исторический архив. – Ф. 544. – Оп. 1. – Д.
 1580. – Л. 4 – 5. Подлинник. Машинопись.

Вступне слово, публікація документа і примітки

Андрія ГАНІНА